

Oponentský posudek na disertační práci

Mgr. Kristýny Hubené

Diagnostika didaktických kompetencí studentů UK FTVS

Oponent:

doc. PaedDr. Vladislav Mužík, CSc.

Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta

katedra tělesné výchovy a výchovy ke zdraví

Disertační práce se zabývá posuzováním didaktických kompetencí studentů tělesné výchovy při využití několika zvolených výzkumných metod. Cílem práce bylo ověřit, zda je zvolená kombinace kvantitativních a kvalitativních metod vhodná pro diagnostiku didaktických kompetencí studentů.

Aktuálnost řešeného tématu

Téma práce je zcela aktuální. V době, kdy klesá pohybová aktivita populace a zároveň je kritizována úroveň školní tělesné výchovy (dále TV) i práce učitelů TV, a to nejen veřejností, ale i odborníky z oblasti sportovních svazů (viz např. citace pod čarou¹), je nezbytné věnovat přípravě učitelů náležitou pozornost. K posuzování didaktické činnosti a didaktických kompetencí budoucích učitelů je vhodné používat také exaktnější metody, než je tradiční pozorování výuky s vyústěním do reflexe a sebereflexe studentů.

Struktura práce

Disertační práce má obvyklé uspořádání. Teoretická část shromažďuje dostatečné množství domácích i zahraničních poznatků a seznamuje s vývojem interakčních výzkumů i s vývojem metod pro systematické pozorování didaktické interakce, vyučovací činnosti učitele nebo učební činnosti žáků během výuky. Za poněkud nadbytečné pokládám podrobné uvádění starších posuzovacích metod, aniž by k nim autorka připojila vlastní komentáře, kterými by kriticky vyhodnotila přínos či nedostatky těchto metod v případě aktuálního využití. Toto hodnocení metody často ponechává na jiných autorech, na něž se odkazuje – např. na str. 51: „Přínos Bellackovy metody shledává Janíková (2011) v možnosti provést mikroanalýzu výukové interakce...“ nebo na str. 68: „Jak uvádějí Dobrý et. al. (1996) výzkumy v oblasti didaktické interakce mají velké uplatnění v přípravě budoucích učitelů.“

Teoretická část práce končí stručnou přehledovou kapitolou „Výzkumné práce s použitím ADI potažmo MADi po roce 1994“. Postrádám shrnutí celé poměrně obsáhlé teoretické části, které by bylo východiskem pro formulaci výzkumného problému spolu s jeho odůvodněním.

Výzkumná část je rovnou uvedena formulací výzkumného cíle (s. 69): „Cílem práce bylo ověřit, zda je zvolená kombinace kvantitativní a kvalitativních metod vhodná pro diagnostiku didaktických kompetencí studentů UK FTVS v rámci didaktiky plavání.“ *Kladu tedy autorce otázku, z jakého výzkumného problému je cíl práce odvozen, neboť na výzkumný problém se autorka odvolává v kap. 3.3: „Pro řešení výzkumného problému jsme si stanovili následující výzkumnou otázku: ...“ (s. 70).*

Metodiku výzkumu a výsledkovou část práce pokládám za přehlednou a odpovídající běžným požadavkům.

¹ "Podle Ježdíka je třeba změnit přístup k dětem. Třeba v tom, jak tělocvik vypadá. Teď stojí v zástupech a čekají na svou chvíli, svazy ale nabízí i modernější přístup."

Ježdík: Zdraví Čechů je ohrožené, vychováváme hloupější děti, Ledecká a Sábliková jdou proti systému. Reflex, 30. 3. 2019, dostupné z:

<https://www.reflex.cz/clanek/prostor-x/93885/jezdik-zdravi-cechu-je-ohrozene-vychovavame-hloupejsi-deti-ledecka-a-sablikova-jdou-proti-systemu.html>

Použité metody a postupy

Výzkum byl založen na řešení výzkumné otázky formulované na str. 70: „Bude triangulace výzkumných metod – popis interakce pomocí kategoriálního systému pozorování + dotazování + skupinový rozhovor – vhodná ke stanovení interakčních profilů a zjištění kvality komunikačních dovedností studentů UK FTVS pro výuku plavání?“ Osobně se domnívám, že stanovení výzkumné otázky bez zřetelně formulovaného výzkumného problému, z něhož by plynul cíl a následně i metodika výzkumu, je metodologickým nedostatkem disertační práce. Připouštím však, že výzkumný problém může být vyjádřen výzkumnou otázkou (nebo otázkami), ale potom by bylo vhodné zvážit posloupnost cíle, úkolů a výzkumné otázky, které jsou takto řazeny i v úvodu výzkumné části práce a promítají se do názvů podkapitol (s. 69–70). Diskutabilní je také posloupnost úkolů práce (s. 69), kde je například zpracování teoretické části práce (tzn. východisek výzkumu) zařazeno až po volbě výzkumných metod a sběru dat (tj. po realizaci výzkumu).

Vlastní výzkumnou otázku považuji za diskutabilní a nevystihující tematiku či problémy, které řešili autoři předcházejících interakčních výzkumů. Je skutečně možné stanovit prokazatelnou odpověď na výzkumnou otázku uvedenou na str. 70? Triangulace metod je běžný postup, kterým se zvyšuje validita výzkumu. Ptát se na vhodnost použitých metod pro stanovení interakčních profilů a zjištění kvality komunikačních dovedností studentů, se mně jeví jako odbočení od stěžejního problému, jímž je posuzování kvality vyučovacích pokusů studentů – budoucích učitelů. Výzkumné metody jsou přece pouhým nástrojem pro realizaci výzkumu a v této práci nejde o jejich tvorbu, standardizaci nebo validizaci. *Proto doporučuji, aby se autorka nad výzkumnou otázkou znovu zamyslela a u obhajoby se k této problematice vyslovila.* Abych napověděl, cituji z textu posuzované práce: „Hlavním cílem této práce bylo najít vhodnou kombinaci kvantitativních a kvalitativních metod pro hodnocení didaktického procesu z pohledu učitele v tělesné výchově, respektive v plavecké výuce. V případě této práce byly zvoleny metody MADI, dotazník a skupinový rozhovor.“ (s. 131) *Ptám se tedy, jak by bylo přistoupeno k řešení uvedeného problému, pokud by autorka nebo jiný výzkumník zvolili jinou trojici metod?*

Výsledky práce

Výsledky výzkumu jsou členěny podle uplatnění jednotlivých metod (MADI, dotazníky, skupinové rozhovory) a následně je zařazeno pět případových studií studentů UK FTVS. Výsledková část je přehledně strukturována, zjištěná data jsou popisně komentována a interpretace dat je doložena výsledkovými tabulkami. Z hlediska kvality vyučovací činnosti učitele (resp. budoucího učitele) by mě však především zajímalo jiné než popisné nakládání se získanými daty a poznatky. Například ve výsledcích shrnutých do tabulky 1 (s. 93) jsou uvedeny četnosti subkategorií forem chování učitele. Je konstatováno, že nejčtenější formou chování je pozorování žáků, které tvoří přes 45 % vyučovací činnosti učitel – studentů. Korekce a zpětné informace však dosahují pouze hodnoty 2,1 % a 1,2 % celkové četnosti. *Kladu proto autorce otázku, zda a jak byly následně vyhodnocovány vztahy mezi subkategoriemi, neboť například tato vysoká disproporce mezi pozorováním a korekcí či zpětnou informací naznačuje nedostatečnou kvalitu didaktické činnosti studentů.* Konkrétně: co a jak v tak velkém časovém objemu studenti pozorovali, když se to následně téměř vůbec neprojevovalo v korekci nebo zpětné informaci směřované k žákům? Není to znak silně převládající organizátorské činnosti nad činností vzdělávací? Nejde spíše o dohlížení nad pohybovou aktivitou žáků než o výuku směřující ke kultivaci pohybového projevu žáků?

Výsledky práce přesto považuji za přínosné, i když mám k některým popisným interpretacím dat výše naznačené připomínky. Domnívám se však, že pouze analýzy a shromažďování obdobných konkrétních poznatků mohou zkvalitňovat nejen přípravu, ale také další vzdělávání učitelů TV.

Kvalita formálního zpracování

Práce je svou strukturou, uspořádáním textu, obrázků nebo tabulek přehledná a dobře upravená. Text je psán kultivovaným a odborným jazykem s malým množstvím chyb nebo překlepů. Příkladem

těchto formálních nepřesností může být například věta s chybějícím interpunkčním znaménkem na str. 68: „Jak uvádějí Dobrý et. al. (1996) výzkumy v oblasti didaktické interakce mají velké uplatnění v přípravě budoucích učitelů.“ nebo věta s překlepem na str. 93: „Jsou to zejména ty situaci, kdy vystupující studenti čekali, až „žáci“ přeplavou bazén...“.

Kvalitu formálního zpracování považují za odpovídající.

Význam práce pro rozvoj vědního oboru

Jak už jsem uvedl v úvodu posudku, zkoumání vyučovací činnosti učitele, učební činnosti žáků a vzájemné didaktické interakce by mělo být základem didaktického výzkumu. Toto zkoumání se nachází na pomezí oboru pedagogika (resp. obecná didaktika) a kinantropologie, neboť obecné zákonitosti vyučování a učení jsou zkoumány v souvislosti se specifickými požadavky, podmínkami a prostředím výuky TV (v této práci navíc ve specifických podmínkách výuky plavání).

V posledních letech jsou ale výzkumné práce zaměřené na výuku TV málo frekventované, anebo se odchyľují od didaktického kontextu a věnují se například monitoringu počtu kroků nebo fyzického zatížení žáků během výuky TV. Přínos předložené práce spatřuji především v tom, že se autorka snaží seriózně hledat, posoudit a prokázat smysluplnost uplatnění několika metod vhodných k posouzení kvalitativních i kvantitativních ukazatelů didaktické interakce. Tyto postupy mají vést ke zkvalitnění přípravy učitelů TV, a to nikoli podle subjektivních pocitů pozorovatele či hodnotitele, ale na základě objektivně získaných dat a poznatků. Předloženou práci proto považují za **vhodný příspěvek** pro rozvoj kinantropologie v oblasti didaktiky TV.

Výsledky práce jsou aplikovatelné v praxi jak v pregraduální přípravě učitelů, tak i v dalším vzdělávání učitelů, přestože se touto oblastí práce nezabývá. Oceňuji poctivou práci autorky i entuziasmus, který je z písemného projevu patrný. Poznátky, které byly získány, považují za přínosné pro diagnostiku a zkvalitňování didaktických kompetencí budoucích učitelů TV i učitelů plavání.

Závěr posudku

Předložená práce přináší další poznátky o přípravě učitelů TV i další zkušenosti s uplatňováním modifikované metody ADI (MADI). Svým zaměřením obohacuje obor kinantropologie, ale také obor pedagogika. Přestože mám připomínky k metodologickým otázkám práce i k neúplné interpretaci získaných dat nebo poznatků, domnívám se, že tyto připomínky budou brány jako podněty pro další práci autorky v oblasti zkoumání a posuzování didaktické interakce i celé výuky TV. Předpokládám, že na vznesené připomínky a otázky, které jsou v posudku zvýrazněny *kurzívou*, bude autorka adekvátně reagovat u obhajoby.

Práce podle mého názoru splňuje standardní požadavky kladené na disertační práce, a proto ji doporučuji k obhajobě.

V Brně dne 21. 3. 2019

doc. PaedDr. Vladislav Mužík, CSc.
oponent